

**KĀPĒC MEDIJUS
UZSKATA PAR CETURTO
VARU, UN KĀ TIE ŠO
FUNKCIJU PILDA?**

7.-9. UN 10.-12. KLASEI

PLĀNS

- Svarīgākās mediju funkcijas demokrātiskā valsts iekārtā
- Mediji – sabiedrības sargsuņi. Ko nozīmē šāds salīdzinājums?
- Sabiedrības iespējas pašiem uzraudzīt varu
- Kas nosaka sabiedrības dienaskārtību?

IEVADS

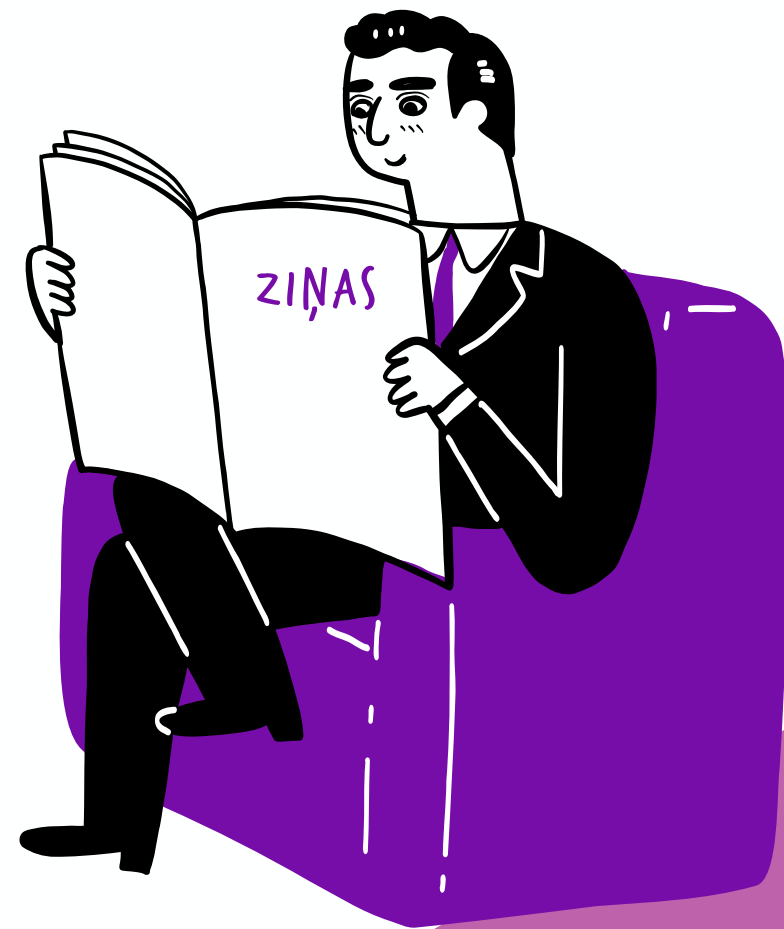
Kāpēc ir nepieciešami mediji?

Īsā saruna pa pāriem. Pēc tam katrs no pāriem, visiem dzirdot, nosauc vienu iemeslu. Tie nedrīkst atkārtoties. Ja kādam pārim atbilžu varianti izbeigušies, pārējie drīkst palīdzēt.

DAŽAS NO MEDIJU FUNKCIJĀM

- Informēt
- Izglītot
- Izklaidēt
- Uzraudzība
- Nodrošināt auditorijas socializāciju

INFORMĀCIJAI (1)

- **Informēšana** attiecas ne tikai uz ziņu raidījumiem / publikācijām (tie gan ir primārie). Jaunu informāciju auditorija uzzina arī tādos raidījumos kā, piemēram, «Bez tabu» TV3, «4.studija» LTV1, «Preses klubs» TV24, «Kas notiek Latvijā?» LTV1 un citos.
- **Izglītošana** izpaužas gan dažādos izglītojošajos raidījumos un prāta spēlēs (piemēram, «V.I.P.», «Gudrs, vēl gudrāks» (abi LTV1), «Es mīlu tevi, Latvija» TV3 vai «Lieliskais piecinieks» Latvijas Radio 1 un citos), gan var notikt arī netiešā veidā – skatoties ziņu raidījumus, uzzinām par citām valstīm un pilsētām, skatoties, piemēram, pavāra Mārtiņa Sirmā gastronomiskos ceļojumus, iepazīstam dažādu tautu kultūru, arī, piemēram, filmās vai grāmatās, sekojot līdzī varoņu gaitām, uzzinām, kā, piemēram, uzvesties operā u.tml.

INFORMĀCIJAI (2)

- **Izklaidēšanas funkciju** pilda dažādi TV šovi, viktorīnas (var būt pārklāšanās ar citām mediju funkcijām, piemēram, izglītojošo), lielās personību intervijas žurnālos, dažādi dzīvesstila žurnāli (piemēram, «Santa» vai «Klubs» - jebkas no medijiem, kas cilvēkiem var sniegt atpūtu, aizmiršanos no ikdienas rūpēm u.tml.).
- **Uzraudzības funkcija** nozīmē, ka mediji kontrolē, kā darbojas tiesu vara, politiķi, kā notiek dažādi procesi – te kā piemērus var minēt pētnieciskās žurnālistikas raidījumus «De facto» LTV, «Nekā personīga» TV3, «Atvērtie faili» Latvijas Radio 1, arī pētnieciskās žurnālistikas centra «Re:Baltica» publikācijas, arī citu mediju pētnieciskās un analītiskās žurnālistikas veikumu.

INFORMĀCIJAI (3)

- **Nodrošināt auditorijas socializāciju** – šī mediju funkcija pēdējos gados kļuvusi mazāk nozīmīga, jo ir radušās dažādas citas iespējas auditorijai izteikt viedokli un sazināties savā starpā, taču joprojām ir populāri dažādi radio apsveikumu koncerti (piemēram, «Lielā vēstuļu balle» Latvijas Radio 2), «Brīvā mikrofona sadaļa» Latvijas Radio 1 raidījumā «Krustpunktā», vēstules, kas tiek rakstītas uz redakcijām un publicētas žurnālos vēstuļu sadaļā, arī radio dīdžeju informēšana par sastrēgumiem vai atrastu nozaudētu auto numura zīmi.

Medijs ir kā vidutājs, lai auditorija varētu sazināties savā starpā, piemēram, ar medija starpniecību nodot radniekiem sveicienus jubilejās, kaut ko pārdot (Latvijas Radio 2 raidījums «Cita lieta» (agrāk – radio tirgus) vai piezvanīt un tiešajā ēterā citus informēt par laikapstākļiem kādā Latvijas vietā (Latvijas Radio 2 raidījums laikapstākļu vērotājiem).

UZDEVUMS MEDIJU FUNKCIJU DETALIZĒTĀKAI APGUBEI

- 1. versija (10.-12. klasei):** īss grupas darbs (5 grupas – tik, cik mediju funkciju), apspriežot atbildes **uz vietas klasē un apkopojot piemērus uz A2 (vai cita izmēra) lapām;**
  - I. Kāds mediju saturs (konkrēti raidījumi vai mediji kopumā) ir atbilstošs piemērs katrai no mediju funkcijām? Ieteicams nosaukt piemērus gan no drukātajiem, gan elektroniskajiem medijiem;
  - II. Kāds ir vērtējums par to, cik veiksmīgi šīs funkcijas īsteno mediji Latvijā?
- 2. versija (7.-9. klasei): mājasdarbs – individuāli (vai grupās) izveidot pārskatu vietnē padlet.com,** kurā apkopot mediju piemērus – attēlus, saites u.tml., kas ilustrē konkrētās mediju funkcijas izpildi, piemēram, ja tā ir izklaides funkcija, tad var publicēt raidījumu vai TV programmu logo, saites uz šiem piemēriem uz to mājaslapām, vai šovu dalībnieku / vadītāju foto u.tml. Rezultātā ir izveidots padlet.com pārskats ar asociācijām un visu atbilstošo, kas raksturo konkrēto mediju funkciju. Var noteikt minimālo soli, piemēram, izveidotajam padlet.com apkopojumam jāietver vismaz 10 vienības – foto, saites, logo u.tml.

VALSTS VARAS DEMOKRĀTISKĀ IEKĀRTĀ

Likumdevēja vara
(parlaments jeb
Latvijā – Saeima)

Izpildvara (Ministru
kabinets)

Tiesu sistēma

Mediji – 4. vara, kas
uzrauga pārējās trīs
varas demokrātiskā
valsts iekārtā un
nosaka sabiedrības
dienaskārtību.

Medijus mēdz salīdzināt ar sabiedrības sargsuņiem.
Ko, Jūsaprāt, šāds salīdzinājums nozīmē?

MEDIJI KĀ SABIEDRĪBAS SARGSUŅI

Arī Latvijā ir virkne ar piemēriem, kur mediji ir atklājuši kādas problēmas un panākuši to risinājumu, pat ja sākotnēji valsts iestādes neiesaistās.

Tostarp, tiek arī atklāti korupcijas gadījumi iestādēs, izgaismotas problēmas un neizdarība, mēģināts panākt risinājumu.

Mediji kā sabiedrības sargsuņi uzrauga citas valsts varas sabiedrības vārdā – vai tās darbojas likumīgi un saskaņā ar labas pārvaldības un ētikas principiem. Tādējādi neļaujot noslēpt neizdarību, sabiedrības maldināšanu u.tml. Mediji kā morālais uzraugs pieprasa no politiķiem un amatpersonām atbildību sabiedrības un likuma priekšā.

Daži piemēri Latvijā, kur mediji bijuši kā sabiedrības sargsuņi

LSM: Ierēdņu neizdarības dēļ Latvijā atkal iezīmējas Covid-19 vakcīnu deficīts

[Avots](#)

VARDARBĪBA ĢIMENĒ Policijas paviršības dēļ varmāka paliek bez soda, cietusī – bez taisnīguma

9. JANVĀRA, 2021 • ILZE VĒBERE, RE:BALTICA

[Avots](#)

[Avots](#)

27.10.22 Aizdomas par mahinācijām tikšanai vaļā no adoptētā bērna. Vai iestādes darbojas bērna labākajās interesēs?

[Avots](#)

NEKĀ PERSONĪGA • 20. novembrī

“Latvijas Valsts mežu” aprēķins par mazvērtīgās koksnes radīto peļņu ir maldinošs 5

NEKĀ PERSONĪGA • 20. novembrī

“Nekā personīga” tiesas ceļā panāk “Latvijas valsts mežu” apaļkoksnes darījumu audita publiskošanu

[Avots](#)

[Avots](#)

SARUNA PA PĀRIEM (10.-12. KLASEI)

---

1. Kāpēc ir svarīga tieši mediju «sargsuņa» funkcija?

2. Cik, Jūsaprāt, labi to veic Latvijas mediji?

Skolēns / skolniece nr. 1 izstāsta savu viedokli uz 1. jautājumu un rūpīgi klausās atbildi uz 2. jautājumu

Skolēns / skolniece nr. 2 rūpīgi klausās atbildi uz 1. jautājumu un izklāsta savu viedokli par 2. jautājumu.

Pēc tam daži pāri ar viedokļiem iepazīstina pārējos klases biedrus - publiski tiek atstāstīts klases biedra / biedrenes teiktais, tādējādi sekmējot ieklausīšanās un precīzas atstāstīšanas prasmes.

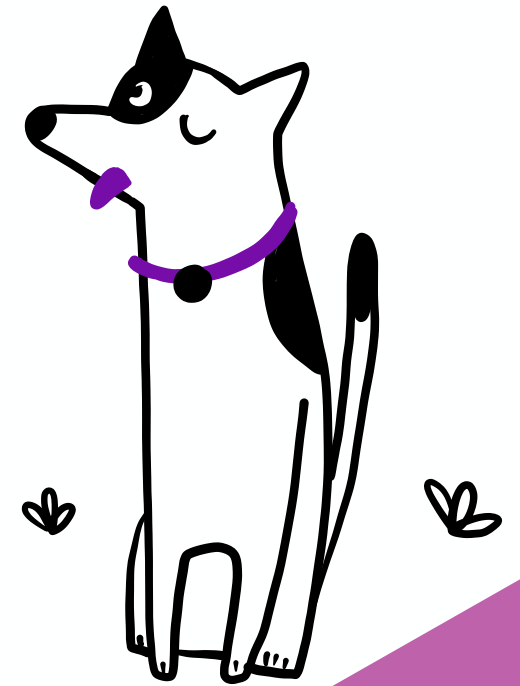
KĀPĒC IR SVARĪGA TIEŠI «SARGSUŅA» FUNKCIJA?

Medijiem nav vienkārši to veikt, jo to ietekmē gan mēģinājumi ierobežot mediju redakcionālo brīvību, gan arī nepietiekamais finansējums šāda satura izveidei.

Pamatā to veic pētnieciskās / analītiskās žurnālistikas žurnālisti, taču tie var būt arī ziņu sižeti, raksti utt.

Šādu publikāciju / sižetu sagatavošanai – paiet ilgāks laiks, bet ne vienmēr tie ir raksti / sižeti, kas saņem vislielāko auditorijas uzmanību, jo pieprasa veltīt laiku, koncentrēties un iedziļināties. Tāpēc ne visi mediji var atļauties veidot šādu saturu, kura izstrāde aizņem ilgāku laiku un ne vienmēr ir komerciāli izdevīga.

SABIEDRĪBAS IESPĒJAS UZRAUDZĪT VARU MŪSDIENĀS, TOSTARP, IZMANTOJOT INTERNETA UN SOCIĀLO MEDIJU SNIEGTĀS IESPĒJAS

Kādas ir sabiedrības iespējas uzraudzīt varu pašiem?

- Rakstīt oficiālas vēstules valsts un pašvaldības iestādēm
- Sazināties ar [Korupcijas novēršanas un apkarošanas biroju](#)
- Sazināties ar medijiem (vairāki raidījumi aicina sabiedrību iesūtīt savus jautājumus, tostarp, «4. studija», «Bez tabu», «1:1», ziņu pārraides, medijos ir arī iespēja sazvanīt raidījumus, piemēram, TV24, arī Latvijas Radio, ir iespēja sazināties ar drukāto mediju redakcijām u.c.)
- Sazināties ar valsts iestādēm vai politiķiem «pa tiešo» sociālajos medijos un mājaslapās

**KĀPĒC BŪTISKA CILVĒKU
IESAISTĒ UN ATGRIEZENISKĀ
SAITE PASTĀVOŠAJAI VARAI?**

PRAKTISKAIS DARBS

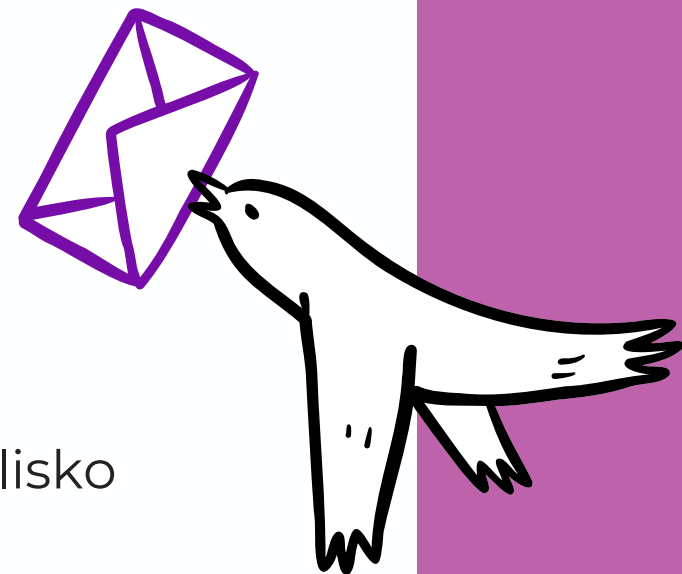
7.-9. UN 10.-12. KLASEI

Cik viegli / grūti ir atrast kontaktinformāciju iestāžu un publisko personu mājaslapās un to profilus sociālajos medijos?

Uzdevums! Katram/ai atrast kādu valsts vai pašvaldības iestādi un tās kontaktinformāciju mājaslapā un kontus sociālajos medijos, lai nepieciešamības gadījumā varētu uzrakstīt e-pastu vai ziņojumu.

Uzdevumu var papildināt arī ar populārāko mediju kontaktinformācijas atrašanu.

DIENASKĀRTĪBAS (AGENDA) JĒDZIENS

- Mediji ir nozīmīgs sabiedrības dienaskārtības noteicējs - par kādiem jautājumiem domāt, sekot līdzī, pievērst uzmanību, kādām problēmām pieprasīt risinājumu u.tml.
- **Kādi ir šobrīd aktuālie sabiedrības dienaskārtības temati?
Kā tie atšķiras no situācijas pirms diviem vai trim gadiem?**

ŽURNĀLISTU UN REDAKTORU LOMA

- Katru dienu medijos ir jaunas ziņas un informācija. Kas nosaka, ka tieši šī informācija nokļūs medijos un tiks piedāvāta auditorijai kā patlaban aktuālākie, svarīgākie notikumi?
- Tā ir redaktora, žurnālistu izvēle, taču ir vairākas iespējamās ietekmes – politiķi vēlas vairāk uzmanības un popularizē savu dienaskārtību, uzņēmumi vēlas spodrināt savu reputāciju un izsūta preses relīzes, arī aktuālie notikumi spēcīgi ietekmē to, kas būs dienaskārtībā – piemēram, kā Krievijas uzsāktais karš Ukrainā vai valdības veidošana Latvijā. **Kā izvēlēties, kurš no tiem ir publicēšanas vērts un kurš – nē?**

DARBS GRUPĀS 10.–12.KLASEI – REDAKCIJAS DARBA PRAKTIKUMS

IETEICAMS ĪSTENOT UZ VIETAS KLASĒ

Katrai grupai tiek iedoti 12 rakstu virsraksti (daļa reāli, daļa ar aizstātiem cilvēku vārdiem un uzņēmumu nosaukumiem). Virsraksti vēsta gan par aktuālajiem notikumiem, gan balstās uz slavenību sociālo mediju ierakstiem un uzņēmumu preses relīzēm. Grupai jāizvēlas TOP5 ziņas, kas izskanēs ziņu ēterā, vai tiks publicēti interneta portālā, tās jāsarindo svarīguma secībā (sāk ar pirmo svarīgāko ziņu).

Rezultātā katra grupa izveido savu ziņu TOP5 (to var fiksēt uz tāfeles vai sagriezt ziņu nosaukumus no darba lapas un sarindot tos secībā) un prezentē ar izvēles pamatojumu. Visticamāk, dažādām skolēnu «redakcijām» jeb grupām būs dažādas ziņu izvēles – vismaz tas, kura ir ziņa nr. 1.

Sk. darba lapu «Redakcijas darba praktikums»

APSPRIEDE PĒC REDAKCIJAS DARBA PRAKTIKUMA

- Cik viegli vai grūti bija pieņemt lēmumu par TOP5 ziņām?
- Pēc kādiem kritērijiem grupas vadījās?
- Kas grupām bija kopīgās tendences – vai iezīmējas galvenie temati vai kas cits?

INFORMĀCIJAI (1)

Ikdienā notikumu ir vēl vairāk, ziņu aģentūras «LETA» jaunumu lente dienas laikā nemitīgi papildinās. Žurnālistiem un redaktoriem ātri ir jāpieņem lēmums par to, ko publicēt un ko nē. It sevišķi audiovizuālajos un audiālajos medijos ir ierobežots apjoms, piemēram, 5 minūtes radio ziņām.

Kritērijs, pēc kura var vadīties, – ziņas sabiedriskais nozīmīgums, atbilstība mērķauditorijai (vai tā varētu būt saistoša tikai vienas pilsētas vai visas valsts iedzīvotājiem), kā arī tradicionālās ziņas vērtības (piemēram, aktualitāte, tuvums, konflikts u.c.).

INFORMĀCIJAI (2)

Nav vienas atbildes par to, kāda ziņu secība būtu pareiza. Tas arī atkarīgs no argumentācijas. Visticamāk, skolēnu grupām TOP5 ziņas vai to secība kaut nedaudz atšķirsies. Redakcionālā daudzveidība ir viens no iemesliem, kāpēc ir būtiski, ka valstī pastāv spēcīgi mediji un vairākas mediju redakcijas, lai dienaskārtības noteikšanā nevalda mediju monopols.

MĀJASDARBS 7.–9. KLASES SKOLĒNIEM

- Aptaujāt ģimenes locekļus un citus pazīstamos par to, kuri šobrīd ir svarīgākie / aktuālākiem temati Latvijā un pasaulē, lūdzot katram/ai nosaukt vismaz 5 no tiem un arī – no kurienes ir radies tāds iespaids (kāpēc šķiet, ka šis temats ir svarīgs).
- Rezultātus ierakstīt kādā no platformām, kur tiek veidots apkopojums, piemēram, skolotājs/a pirms tam izveido iespēju iesniegt atbildes «Google forms», Menti.com, «Google Jamboard», Padlet.com vai kur citur. Skolēni ieraksta: 1) tematus, kurus viņu tuvinieki norādījuši kā patlaban aktuālus; 2) kas aptaujājajiem ir veidojis priekšstatu, ka temats ir svarīgs (dzirdēts medijos, piemēram, ziņu pārraidē, izstāstīja kaimiņi, izlasīja sociālajos medijos u.tml.).

Jautājumi rezultātu apspriedei:

- Ko var secināt pēc aptaujas? Kas ir ietekmējis cilvēku priekšstatus par to, kas patlaban Latvijā un pasaulē ir aktuālākie / svarīgākie temati?
- Kam ir vislielākā ietekme uz to, kurus jautājumus cilvēki atzīst kā būtiskākos?
- Kādi varētu būt ar to saistītie riski?

REZUMĒJUMS

Kas pēc nodarbības ir mainījies mediju funkciju izpratnē?

Kam turpmāk pievērsīsiet lielāku uzmanību, lasot ziņas?

PALDIES PAR UZMANĪBU!